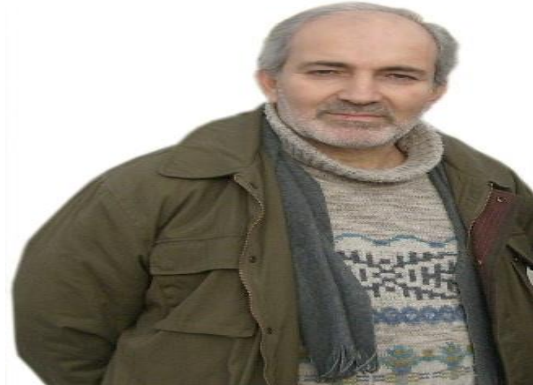

بەدەل رەقۇ: گاڭا د گەشتىن خوە دا بەرزە بووم ويڭاقى دى وەلاتەكى دگەل خوە بەرزە كەم

ديدار و بەرھەفكرن: درباس مستەفا و كاوار حەمىد باقى

گەلەك جارەن ل خوەدىي خوە د گەرت و د گىلەشوكا نفيسين و شعر و چىرۇكى و وەرگىرانى دا و خوەدىي خوە دىتە يان نە؟
بەدەل رەقۇ دىژت: باوەر بکە ئەز ھەر يى ل خوە دگەرم و د گەريانەکا بەردەوام دامە، و دەربارەى گەشتىن ئەو دگەت گۆت: ئەز د گەشتان دا خوە نوو دگەم و دنفيسم و ل خوە و روحا خوە و مەترسيين خوە دگەرم، ل وىنيەيىن خوە و يى وەلاتى خوە دگەرم، چانتكا ب ملئى من قە وەلاتەكى تىدا، دا ئەقى وەلاتى ب جىھانى ئەوين چ ژ سەروپەر و ئەدەبى كوردان نزانن و ب تنى كارەساتين كوردان دزانن بۇ بىدەم نياسين، رەقۇ دياركر كو وى گەشتىن خوە ل 1980 دەمى چوويە بەغدا دەستپىكرىە و دىژيت: قوناغەكا نوو دەستپىكر د ژيانا من دا ل بەغدا و ل وى دەمى روحا من تەنگ بوو و جە غەوارە بوون، من دقيا ل تشنەكى دى بگەرم و د وى گەشتى دا وەرگىرانەك بۇ من پەيدا بوو ل بەغدا و پشنى كۇچا مليونى دەرکەفتين و ئەركى من مەزنىر لى ھات و ھەمى رى بۇ من پەيدا بوون، ئەز گەشتىن خوە دوورتر لى بگەم و پتر ل خوە بگەرم، گەلەك ژ بەرھەمى من نفيسى من يى ل سەر لىقن دەريا و ئوقيانوس و د شەمەندەفر و ئوتل و فرۇكان دا نفيسين، ئەدەبى گەشتىار ل دەف مللەتى كورد نە ئەدەبەكى نوويە، بەلكو ل سەر دەمى ئەحمەدى خانى دەستپىكرىە، لى نە ب قى شپوھەيى نوکە كو ب سانەھى دىژيم قەستە ھەمى وەلاتان بگەم، دووماھى گەشتا من بۇ مسرى بوو، ل وىرى من ھەژمارەکا پرتووكىن ئەدەبى كوردى بۇ كولىژا ئادابى برن ل زانكۇيا قاھىرە و پى سەرسورمان بوون، كەيفا من ھات دەمى چوويە پرتووكخانا كەفن يا ئەسكەندەريى و من پرتووك بۇ برين و دانايە ئاليەكى و ل سەر نفيسى پشكا ئەدەبى كوردى، و ل قوتابخانا ئەلمانى من بۇ قوتابيان باسى ئەدەبى كوردى و نەمسا كر و گەھاندە ئىك، گەلەك جارەن ھەقەل دىژن دى بەرزە بى و ئەز دىژيم ھەر گاڭا ئەز د گەشتىن خوە دا بەرزە بووم، وى گاڭا دى وەلاتەكى د گەل خوە بەرزە كەم، چونكو وەلات يى د چانتكا من دا.
رەقۇ دەربارەى مفايىن گەشتىن خوە گۆت: گەلەك مفا يىن گەھاندەنە من، ل كارخستانى ژ ئاليى جىگىر سەروكى زانكۇي قە ھاتمە پيشوايىكرن، من بۇ قوتابىين كورد و كازاخ و روسان بەرھەمىن خوە خواندن، ل مەغرب ژى ئەز بۇ تەلەفزيۇن و رادىو يا مىكناس ئاخفتم ل سەر ئەدەب و شعرا كوردى و ل مسرى چوومە دەرگاين وان يىن رەوشەنپىرى، ھەتا رىقەبەرى گشتى يى راگەھاندەن يى ئەزھەرى وەك ئەدىبەكى كورد پيشوايا من كر.
ھەلبەستقانى باسى ئاستى شعرى ل ئەوروپا كر و گۆت: ل دەف مە دى بىژن پرتووكىن شعرى ناھىنە فرۆتن، ب راستى ئەز پى مەندەھۇش دىمىن! ژ بەركو ل ئەوروپا بەروفاژىە، پرتووكىن شعرى گەلەك دھىنە فرۆتن و پرتووكى سەنگا خوە يا ھەى، لى مخابن ل وەلاتين رۇژھەلات كا كى خەلاتى نوبل برىە، دى بەرھەمى وى خوونن و يىن دى دھىنە ژ بىركرن، ل ئەوروپا ئەف تشتە نىنە و شعرى ھەتا نوکە سەنگا خوە يا ھەى.
سەبارەت كورتى و درژيا شعرى رەقۇ گۆت: ھوزانقانى نەمساوى و ھەتا خواندەھان ژى، وەكو ئەز تىدگەھم ئەو يىنە نىنە شعركا درژ يان داستانەكى بخوونت، لەوما درژ ناكەن و ھەمى چوار و پىنچ رىژن و ناگەھنە ھەشت رىژان و شعر ب دووماھى دھىت.
ھەر ديسان دەربارەى پرۆژەيىن د دەستان دا ھەنە گۆت: پرتووكەکا ھوزانين وەلاتى نەمسا ب كوردى دى چاپ كەم، ھەكە ھارىكاريا من ھاتە كرن، پەرتووكا (قصيد حب نمساويه) دى بيتە درژەيەك بۇ ھوزانين ئەقىنيى يىن مروفايەتيى، وەك ھوزانين پابلو نيرۇدا ئەوين ب ئەقىنيى گۆتين و ھوزانين تىريك فريد يى نەمساوى و ھوزانين نزار قەبانى و دى بيتە ژىدەرەك ل پرتووكخانا جىھانى بۇ ھوزانين مروفايەتيى، پرۆژەيەكى دى يى تايەت ھەبوو، ئەو ژى يى ب دووماھى ھاتى، ھوزانين ئەقىنيى يىن

وهلاتى كوردستانى (قصائد حب كوردية) بهس ئەر يى دانوستاندى د گەل دەرگەھىن ەرەبى ژ دەرڧە دكەم، كا دى چاوا چاپكەين، پرتووكەكا من يا ب دووماھى ھاتى و چاڧەرى چاا وى مە كو ھوزانن دكتور بەدرخان سىدى نە و پەرتووكا (شعراو من كوردستان) يا ھوزاننانن بەھدىنان نوکە يا ل بەغدا و دى چىتە چاپى و پەرتووكا دى (وهلاتى سىبى) ب زمانى كوردية يا ھوزاننانن دەرولەتا نەمسانە و ھەزمارەكا پرتووكىن دى يىن ژېر دەستېن من.

ھوزانن ئەقېنىي يىن وهلاتى نەمسا بۇ خاك و مروڧ ئەڧە بۇ جارا دووى بە ئەر پى دەيمە خەلاتكرن ل نەمسا، ل چاپا دووى دەمى دەرکەفتى و من بۇ جېگىر سەرۆكى ھەرىمى برى دەستى من گرت و د ناڧ ھەڧالېن خوە دا گۆت: " ئەر بوومە ناڧدار ل رۆژھەلاتى، چونكو مە ھارىكاريا بەدەل رەڧوى كر " من ب ئەلمانى پەيڧەكا سوپاسىي بۇ ھارىكاريا وان نڧىسىي يە"، لەوما من گەلەك جارن يا گۆتى ئەڧ وهلاتىن بىانى بەروڧاژى مەنە، بۇ خودان ھېز و شىانان دېنە خودان و دكرن، ئەم خودان ھېز و شاننن خوە ب ئەرزانى دڧرۆشېن، دەمى پرتووكەكا خوە بۇ دەرگەھەكى بېنم، وەسان ھزر دكەن ئەر يى خوازوكىي ل بەر دەرگەھى وان دكەم بۇ من چاپ بکەن.

بەدەل رەڧوى دېتنا خوە ل دۆر مان و مرنا شعري دياركر و گۆت: شعر نامريت و شعر ھەستە د پەيڧەكى دا و ئەوى ھەستى كا چ دڧىت مروڧايەتى، ئەقېنى، نېشتمانى..ھند و ئەر ب باوهرم ھەكە شعر مر، ئەڧ ھەستە ل دەڧ خەلكى نابىت و شعر چو جارن نامريت، بەلى ھندەك خواندەڧان يىن ھەين حەز ژ نووخوازيى ناكەن و تېناگەھن، لەو دېژن ئەم نزانن كا ئەڧ ھوزانفانە د خوە د گەھىت يان نە؟

رەڧۇ بزاڧا وەرگېرانى چاوا د بېنت و چ گرنگى پى دەيتەدان و ژ دەرڧە يا ب چ شېوہە گۆت: دەمى مروڧ ئەدەبى وهلاتەكى ڧەدگۆھېرتە زمانەكى دى، مروڧى ئەدەبەك ساخر كو چاوان مروڧ ھەلبەستېن ھەلبەستفانەكى ڧەگۆھېرتە زمانەكى دى، چەند پى خوەش دېت كو بۇ جېھانەكا دى دانياسىن، ئەڧچا ھەكە مروڧى ئەدەبى وهلاتەكى ڧەگۆھاست، دى چەند كەيڧا وى وهلاتى ھېت، ل نەمسا و ئەورۇپا تىشتەكى گەلەك حىزېرە دەمى دېنن كو ئەدەبى وهلاتى وان يى ب زمانەكى دى دەيتە ڧەگۆھاستن، بەلى مخابن ئەر ل دەڧ مە ڧى نابېنم و نموونەكى ژى دەمى من ھەردو پرتووكىن عەبدولرەحمان مزوورى ڧەگۆھاستىنە زمانى ەرەبى، ل ڧېر من چ جە نەدېنن كو ئەر چاپ بکەم، لەوما ل سېلمانىي من چاپ كرن. بۇچى ئەم سەنگى نادەينە ھوزاننانن خوە؟ بۇچى ئەم دى ھەول ددەين ھەر يىن خوە بشكىنن؟ و ئالىي دى يىن خوە بلند بکەن، ئەر دېنم كو چ پىشتىگىرى نېنە، ئەڧچا چ يا ژدل بت و چ ژ دل نەبت، بەس يى ھەولا ددەن كو دەنگى من چك بېت و د سەر ھندى را ئەر ھوسان بەرئخوە نادەمە تىشتى، بەلكو يى دڧىسىم بۇ خەلكى خوە و بۇ دېرۆك و وهلاتى خوە و ھەر ئىك ژ مە دڧىت بېنتە خودان بۇ ڧى وهلاتى بى دروشم و بى مزایدائىن نىشتىمانى.

بەدەل رەڧوى ئەڧ مەرچە بۇ وەرگېر سەرکەفتى دانان و گۆت: مەرچىن وەرگېر سەرکەفتى، دڧىت ب ھەردو زمانان گەلەك پى زېرەك بت و پېدڧى ب ڧەرھەنگان ھەيە، و دەمى تېكستەكا ئەدەبى وەرگېر پېدڧى يە ژ دەڧى رەسەن وەرگېر دا نڧىسەرى خودانى دەڧى رەسەن ل پېشچاڧىن خواندەڧانى خوە نەمرت، وەرگېر زېرەك ئەو، يى ئەو ھېز و شىان ھەبت بشىت ھوزانفانەكى يان چېرۆكڧىسەكى يان نڧىسەرەكى بدەتە نياسىن، بۇ مللەتەكى و ئەو ھوزانفان يان چېرۆكڧىس يان نڧىسەر و د زمانى خوە دا ھېشتا يى نەياس بت، ئەر خودانى بەرھەمى نانىاسم، بەلكو يا من پېڧەگېردەت ئەدەبەكى پاڧزە، دا سوبەھى خواندەڧان ب شانازى ڧە لى بىزىرت و بزانم چەند ئەر پى وەرگېر و ھوزانفان و رۆژنامەنڧىس بم، يىن ژ من زېرەكتېن ھەين، لى نڧىسەرى دروست ئەو، يى رېژ ل ھېز و شىانن بەرامبەر خوە بگرت و نابت د تېكستى ئەدەبى دا مروڧ تېكى ژبېت، ئەڧە نە سىياسەتە، مخابن من ئەڧ تىشتە ل ڧېر دىت.

بەدەل رەڧۇ سەبارەت كا چەند مڧا ژ سەربورا وى ھاتىە وەرگرتن بۇ ئەڧرۆ گۆت: ئەر د بېنم گەلەك نڧىسەران يا ل سەر سەربورا من نڧىسى وەكى دكتور خالد يونس خالد و حەكىم نەدېم داوودى و ئېبراھىم يوسف و جەلال زەنگابادى و ئېبراھىم ئەلقەھوہچى و توفىق تونجى و محەمەد ئەحمەد بەرازى و گەلەكىن دى، ئەو بەلگەنامەيىن ل سەر من ھاتىنە نڧىسىن دى بنە پەرتووكەك و گەلەك ژ ڧان ئەر نانىاسم و من نەدېتېنە، ب تىي يا مە گرى ددەت وهلات و ئەدەبەكى پاڧزە، لەوما تىشتەكى جوان دى ژى دروست بت و چ بەرژەوہەندى و گەندەلى مە پېكڧە گرى نادەت و ئەڧە گەلەك يا پېدڧى يە، و ھەر ژ بەر سەربورا من گەلەك رۆژناما ئەر يى ب ناڧ كرېم باليوزى كوردى، سىندىيادى كوردى، بازى كوردى، مخابن ئەر باليوزەكى بەلاشم يى بى بەرامبەرم و بلا كەس عېجز نەبىت. بەلى حەزرىكرنا خەلكى كورد ل ھەمى دەڧەرا بۇ من گەلەكە، ھندەكان ئەڧ ناسناڧە ژى بۇ من پى نەخوشە، ژ بەركو ھندەك ھەكە دېنن ھەڧالەكى وان ب سەرکەفت، دڧىت سەرفرازا مروڧى بت، بەلى وەسا نېنە و يا پېدڧى يە ئەم سنورنن كوردستانى بېورنېن وەكى ھندەك دېژن پېشمەرگايەتى ھەر يا مايى نوکە پېشمەرگايەتيا ڧەلەيە و دڧىت رۆلى وى نەراوہستىت.

وەرگېرى د گەشتا خوە يا ڧى جارى دا چ ل دھۆكى دىت دېژىت: بەرى چەند رۆژان كۆمەلا ھەلبەستفانن گەنج ئەر مېڧھانكرم و ئەر ل دۆر سەربورا خوە و ھوزانى و وەرگېرانى و رۆژنامەگەرىي و ئەدەبى گەشتياران ناخڧتم و ب ئەوان كويڧخوەش بووم، ئەو گەنجېن پاڧر نوکە يىن ماين د ناڧ قادا ئەدەبى دا، ھەتا ھەتايى ئەم نامىنن و دڧىت رى ل ڧان گەنجان بېنتە ڧەكرن، ژ بەركو بنواشى وهلاتى مەنە و تىشتەكى پاڧر و مەزىەكى پاڧر يى ھەى، حەز ژ وهلاتى خوە دكەن، لەوما من دېت ڧەرە ژ رەخى خوە ھارىكاريا وان بکەم و تىشتى وان وەرېگېرم، بەلى دڧىت تىشتەكى جوان و پاڧر بت و پى قايىل بېم و ژ وارى من د قادا وەرگېرانى دا نەبت بۇ پاش.

دەبارەى بۆچى ل كوردستانى بەرھەمىن خوە چاپ ناكەت گۆت: ئەو دەزگەھىن مەروڤ دچىتى وەسان
ھزر دكەن يىن منەتەكئ ل مەروڤى دكەن و مەروڤ يئ ل بەر دەرگەھى وان دگەرت، لەوما پىچەك من يا
خوە دىر ئىخستى و ھەكە ئەو جەئ بەرپرسىارىي بن، ئەو دئ ل ئەدىيئ خوە گەرن.
بەدەل رەڤۇ دۆيت بزقريتە كوردستانى ھەكە كارەكئ د ئاست وى دا ھەبت بكەت و د قئ دەبارەى دا
گۆت: ما كئ داخووازا من كرىە و ئەز نەزقريمە، ھەكە كارەك يئ ل دووڤ شىانئىن من بۆ من ھاتە
دەستنىشانكرن سەد ژ سەدئ دئ زقرمە وەلاتئ خوە و خزمەتئ كەم.
چ جارەن وەزارەتا رەوشەنبىرى بەدەل رەڤۇ داخووازا نەكرىە چ چالاكيان و ئەو دىيئيت: وەزارەتا
رەوشەنبىرى يا عىراقئ پىدقئ ب رەوشەنبىركرنئ يە، و مخابن دەمئ ئەدىيەكئ بىانى دەيتە قئ
وەلاتئ و ل وەلاتئ خوە ب نىڤا مە يئ ناقدار نەبت، دئ دونىايئ بۆ ھەژىنن، لئ دەمئ ئەدىيەكئ مە
دەيت كەس نانىاست.
سەبارەت چاوانيا ھەلبەرتنا بەرھەمى بۆ د وەرگىرانى گۆت: باوەر بكە نە ل سەر ئەساسئ ھەڤالينىئ
بە و من چ پەيوەندى ب ناڤئ خوەدانئ بەرھەمى قە نىنە، ئەو تىشتئ من وەرگىراى بەھرا پتر ژ
پرتووگىن ئىكەتيا نڤىسەرىن كوردە، ئەوئىن چاپ كرىن و كۆڤارا پەيف و مالپەرا ئىكەتيا نڤىسەران، و يا من
گرىددەت ئەز ئىكستئ دخوونم كا دئ چەند كارئېكرنئ ل من كەت و من ھژىنت و دئ ھىلت خواندنا
وئ دوبارەكەم، ھەكە گەھشتەمە راستىيەكئ دئ خزمەتا ئەدەبئ كوردى كەت و دئ ئەدەبئ كوردى
پىشچاڤ كەت، دئ وەرگىرم، دىت ھوزانەك ھەفینەكئ ل دەف من بىمىنت. گەلەك خەلك دىيئىن پىنچ
دەقە بەسن، بەلئ گەلەك پەيف يىن ھەين ھەتا نوکە يئ لئ دگەرم وەكئ كا چ دىيئىنە "چەتەلئ" و
ل فەرھەنگان و ژ ھەڤالان دىرسم و گەلەك ژ وان يىن من وەرگىراين ھەتا نوکە ژئ ئەز نانىاسم و يا من
ئەدەبەكئ پاڤژ وەرگىرم بۆ سەر زمانىن بىانى.